

Felvidéki magyar építészet Trianon után – Szalatnai Artúr
életműve a két világháború közötti Csehszlovákiában

Bogáthy Zsolt

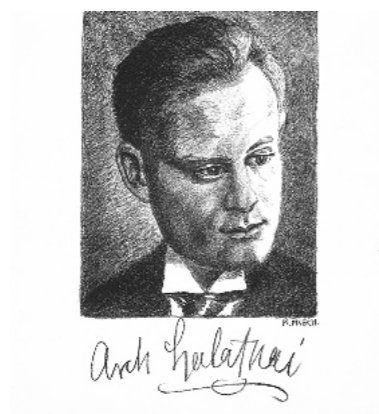
Témavezető: Nagy Iván DLA

T a r t a l o m j e g y z é k

01//Előszó.....	01
02//Történelmi háttér.....	02
03//Tanulmányai.....	04
04//Építészet.....	05
04.01//Pozsonyi ortodox zsinagóga.....	05
04.02//Pozsonyi lakóház (V.Kohn).....	07
04.03//Trencsén-Teplíc fejlődéstörténete, fürdőkulturája.....	08
04.03.01//Sina fürdő bővítése.....	09
04.03.02//A Park és a Zenepavilon.....	11
04.03.03//Esculap szanatórium.....	13
04.03.04//Esplanade szanatórium.....	15
04.04//Komáromi lakóház (Dom Sle Karnov).....	17
05//Szerepe és értékelése.....	18
06//Irodalomjegyzék.....	19

Felvidéki származású nagyapám unokatestvére jelenleg is Trencsén-Teplicen él, a gyermekkori látogatások mély benyomást tettek rám, kialakítva a város iránti személyes kötődésem. Választásom így esett Szalatnaira, akinek több jelentős épülete található a nagymúltú fürdővárosban (Sina Fürdő bővítése, Zenepavilon, az Esculap és Esplanade Szanatóriumok). Szalatnai Artúrt a szlovák építészettörténet a két világháború közötti építészet egyik legfontosabb alkotójaként tartja számon. Egyetemi diplomáját 1918-ban, a Budapesti Műegyetemen szerezte, karriert viszont már Csehszlovákiában csinált. 1919-től dolgozott Pozsonyban, a városhoz több mint 4 évtizedig szorosán kapcsolódott munkái révén. Pályafutásának kezdetén még a historizmus stílusában alkotott, de a '20-as években kísérletezett a kubizmussal is. Érett korszakának épületei egyaránt visszafogott, az akkori kortárs építészet és a tradíció közt egyensúlyozó, kifogástalan alkotások, melyek többek között Pozsonyban, Trencsén-Teplicen, Révkomáromban és Pöstyénben találhatóak. Mindezek ellenére Magyarországon alig tudunk róla valamit. Sajnos az építészet területén is igaz, hogy a határon túli magyar művészek életműveiről és alkotásairól egyelőre nem áll rendelkezésre részletes és elégséges információ. Kutatásommal ezt a régi adósságot szeretném törleszteni Szalatnai Artúr munkássága előtt tisztelegve.

Az Európa-szerte lezajlott forradalmak után társadalmi, gazdasági átrendeződések pozitív eredményeként hatalmas fejlődési hullám bontakozott ki. Pár évtized után viszont az országokban újra fellángolt a területi újraosztás iránti igény, mely végül a Nagy Háborúban csúcspontot ért el. Az első világháborút lezáró, a tényleges etnikai viszonyokat figyelmen kívül hagyó békediktátum erőszakosan átrendezte térségünket. Az új határok között minden drasztikusan megváltozott. Trianont követően forradalmi gyorsasággal indult meg az addig fennálló, virágzó rendszer átrendezése. Az új, Csehszlovák Köztársaságból jelentős tömegek önszántukból vagy éppen erőszakos lakosságcsere útján hagyták el szülőföldjüket. Akik maradtak, ebben a radikálisan új közegben kellett, a hátráltató tényezők ellenére is túlélniük, saját sikereikért megküzdeniük. A világháború és annak minden hozadéka az élet szinte minden területén éreztette romboló hatását. Az addig fennálló gazdasági, kulturális és társadalmi kapcsolatok megszűnése az elcsatolt területeket legalább annyira sújtották, mint az anyaországot. Az új gondolati áramlatok, művészeti stílusirányzatok megjelenésének kiváló táptalaja volt az akkori Csehszlovákia, mivel az állam az újdonságokat az identitásépítés szolgálatába állíthatta. A helyi építészetben a funkcionalizmus térnyerése ebből is eredeztethető. A letűnt korok kulturális értékeinek szándékos negligálása mellett ezen építészeti stílus térnyerését támogatták. Ebben az időszakban az iskolák, bankok, irodák és posták is funkcionalista stílusban épültek. Mindezek következményeként az építészeti életben itt egy olyan egyedülálló, társadalmilag is aktív, progresszív értelmiségi kör alakult ki, mely nemzetközi gyökerekkel rendelkezett, munkásságával a nemzetközi figyelmet is kivívta magának. A helyi építészettel szemben támasztott igények, munkakörülményeik, a fiatalok tanulási lehetőségei, a szakma tájékozódási irányai is teljesen átalakultak és mindez egy olyan időszakban, amikor az építészet területén egy új korszak kezdődött. Magyaroként különösen embert próbáló feladat volt ehhez alkalmazkodni, de Szalatnai Artúrnak, Weinwurm Frigyesnek, Vécsei Ignácnak, Kerekes Zsigmondnak, Spitzer Imrének és a többieknek sikerült. Nevüket és megépült munkáikat a cseh és szlovák építészettörténet komoly értéknek tartja számon, jó részük műemléki oltalom alatt áll. Az egyéni sorsok és életutak nagyon eltérőek, de az épületek minősége nem. Mindannyian messze átlag felett teljesítettek, megérdemelnék, hogy szélesebb körben ismertek legyenek. A Pozsonyban munkát vállaló, esetenként le is telepedő cseh építészek mellett kialakult egy helyi építész gárda is, melyek tagjai szlovák és nemzetiségiek (német, magyar, zsidó) voltak. A pontos származást meglehetősen bonyolult ekkora távlatból szemlélni, mivel a tervlapokon szereplő feliratok a megrendelő nemzetiségén múltak, a soknemzetiségű városban a cseh és szlovákon kívül egyaránt használatos volt a német és a magyar nyelv. Az országos tervpályázatoknál a cseh építészeket „enyhe hátszél” segítette, melyet a többiek nem néztek jó szemmel.

BRATISLAVA, 1. September 1932.

Die untenzeichneten Architekten - Mitglieder des Kunstvereines Bratislava - erklären hiermit das "F o r u m" als ihr Vereinsorgan und folglich ihr Interesse an dem Fortbestehen der Zeitschrift. Sie anerkennen, dass das Blatt in ihrem Sinne geführt ist und werden auf Wunsch der Schriftleitung in Zukunft jene Unternehmer, welche für die Bestrebungen der hiesigen Architektenschaft ihr Interesse bekunden, ihrerseits bei Vergebung der Arbeiten, nach Möglichkeit, zur Offertstellung einladen.

A kisebbségi értelmiségek, mint a németek, a magyarok és a hozzájuk tartozó zsidók közös érdekvédelmi csoportokban léptek fel az őket érő hátrányokkal szemben. Tagja volt a Kunstverein-nak, valamint a Forum lapnak, melyek aktív intellektuális tömörülései voltak főleg a német és a magyar építészeknek, művészeknek. Céljuk a német-magyar szellemi tőke integrálása volt az egyetemese csehszlovák kultúrába, ennek érdekében teret adtak szlovák származású építészeknek, valamint figyelemmel kísérték a szlovák képzőművészet fejlődését. Kijelenthető tehát, hogy Szalatnai is elengedhetetlen fontosságú szerepet játszott abban a folyamatban, hogy a saját hazájukban kisebbségbe szoruló építészetlit továbbra is hasznos és elismert része maradjon a szakmának, ezáltal a társadalomnak.

Kép, forrása: Határozat a Forum laphoz való tartozásról, Forum, Bratislava, 1932. szeptember 1.

Tanulmányai

Szalatnai Artúr 1891. február 11-én, Alsószalatnán (ma Slatinka nad Bebravou) látta meg a napvilágot Schlesinger Artúr néven. Felsőoktatási építész tanulmányait a Műegyetemen végezte 1914-től 1918-ig, miközben részt vett az első világháborúban is. Nevét Magyarországi tartózkodása közben Schlesinger-Szalatnai Artúrra változtatta. Egyetemi éveitolyanközegbentöltötte, melyahistorizmustpártolta. Tanáravolt többek között a Hüttl Dezső, aki korábban munkatársként, majd tanársegédként is Hauszmann Alajos mellett dolgozott. Hauszmann, 1913-mas nyugdíjazása után személyes barátságuk és hasonló gondolkodásmódjuk miatt neki adta át a katedrát. A progresszív építészetről szó nem eshetett a konzervatív intézményben, ellenben a klasszikus építészetet alaposan megtanították akkoriban a hallgatóknak. Ez a tudás és arányérzék, amivel professzorai felvértezték, kivétel nélkül minden épületén visszaköszön. Szaktársai között olyan ismert neveket találunk, mint a később a Bauhausban oktató Forbát Alfréd vagy Bauhaus-tag Molnár Farkas.

Az építész pályáját legalább annyira meghatározták egyetemi tanulmányai, mély tiszteletet kiváltó professzorai, mint az a társadalmi közeg, melyben mozgott. 1919-ben Pozsonyban telepedett le, eleinte tanulmányainak egyenes folyományaként a historizmus szellemében alkotott. Trianont követően is kitartott a város mellett, zsidó származása miatt Magyarországon megbélyegezték volna, ahol a Trianon jelentette sokk hatására, 1920-ban különféle ürügyekből (Tanácsköztársaság, Őszirózsás forradalom) bevezették a felsőoktatásban a „zárt számot” (numerus clausus), mellyel a nemzetiségi hallgatók arányát a népességi arányukhoz kötötték. Ennek az intézkedésnek a kárvallottjai az egyébként baloldali beállítottságú, zsidó származású fiatalok voltak, akik jelentős létszámban voltak jelen az ország vezető egyetemein, főleg mérnökök, joghallgatók és orvosok.

04//Építészet

04.01//Pozsonyi ortodox zsinagóga
(1923–26)

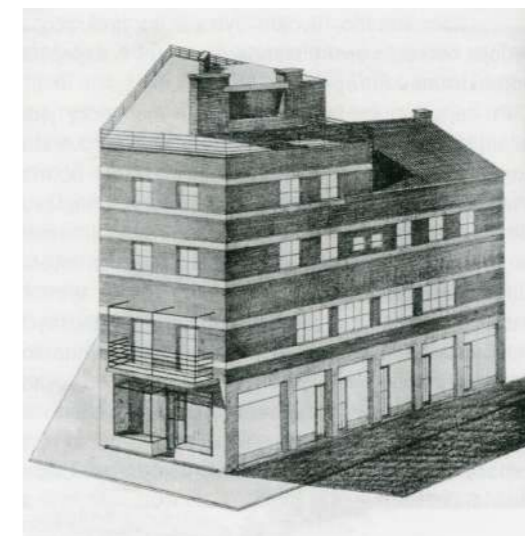
Pályájának elejét jól reprezentálja ortodox zsinagógája, mely Pozsony egyébként egyetlen zsidó imaháza. Az épület a cseh területeken elterjedt kubista stílusban épült, előképének tekinthetjük Jože Plečnik munkáit. Az építész kvalitásait jól mutatja, hogy a belvárosi Heydukova utcába úgy tervezte a kétszintes épületet, hogy egyszerre tartotta meg a zártsorú beépítést és hozott létre teresedést. Az utcai homlokzati síkba kitolt pillérsorhoz képest az épület lényegi részeit visszahúzta a telek felé. Az architektonikus főhomlokzat legmeghatározóbb eleme a markáns, két épületszintet összefogó pillérsor, mely függőleges hangsúlyát erőteljes koronázóparkány ellensúlyozza. Az épület porticusa hét pillért foglal magába, mely kapcsán mindenképpen meg kell említenünk a zsidó vallás számszimbolikáját. A 7-es szám visszatérő motívuma hitviláguknak, a Jelenések Könyve 7 gyülekezetet, 7 csillagot és 7 arany gyertyatartót említ. A hetes szám a teljességet, tökéletességet jelöli. Az antik építészetben az oszlopok páros számúak voltak. Mivel itt páratlanról beszélünk, az épület középtengelyébe esik a középső pillér, kizárva annak lehetőségét, hogy a bejárat is itt legyen. A szakrális tér tengelye az utcával párhuzamos, a lehetőségekhez mérten keletelt tájolású. Az alárendelt funkciók a nyugati oldalon találhatóak. A vallási normáknak való megfelelés itt is megnyilvánul a férfiak és nők szétválasztásában. A visszahúzott homlokzati sávot a külső pillérek lenyomataként értelmezhető pilaszterek tagolják, melyek közt 2 sorban helyezkednek el a keleti ornamentikával díszített ablakok. A pillérek felett akantusz domborművek vannak. Mindezek ellenére itt már megjelenik az igény a díszítés redukálására a modern építészet előszeleként. A főhomlokzat az egyszerű és egyben gigantikus épületszettek felhasználásával hasonló elemi erővel hat, mint az óegyiptomi építészet. A homlokzati árnyjáték is sokat tesz azért, hogy a zsinagóga kiemelkedjen középkereskedelmi környezetéből.

Pozsonyi lakóházával és Sina fürdő bővítésével kubista korszaka utáni téglaburkolatos modern-ismusban alkotott maradandót, melyek előképeként említhetjük a német és holland területek modern építészetét, valamint Ján Kotera és Josef Gočár Hradec Králové-i téglaburkolatos épületeit.

04.02 // Pozsonyi lakóház
(1926–27)

A Mickiewiczova és Augustus 29. utca hegyesszögű sarkára az egyszerűség jegyében olyan tömeget álmodott meg, mely mentes a homlokzati síkugrásoktól. A téglaburkolatú homlokzatot az ablakokat szorosan közrefogó, vízszintes hangsúlyt adó áthidalósávok egységesítik, kiemelve az építészeti szándékot. A téglaburkolat a modernizmus elterjedt eleme volt ekkoriban, eredetét illetően a német és holland területekről származik. Építészetére ekkor már nem jellemző a díszítés olyan formája, mely nem a funkcióból ered. A lakóház szimmetriáját kisebb aszimmetria bontja meg. A földszint plusz három emeletes, „V” alaprajzú lapostető tömeg egyik vége egy emelettel alacsonyabb, magastető kialakítású. Ezt a megoldást a szomszédos, meglévő épületmagasságok tették szükségessé annak érdekében, hogy az utcakép egységes maradjon.

Szülőfaluját mindössze a Machnáč-hegy választja el Trencsén-Teplictől, életművében fontos szerepet kapnak helyben megvalósult épületei.

04.03 // Trencsén–Teplic fejlődéstörténete, fürdőkulturája

A trencsén-teplici egészségügyi, rekreációs központ esetén érdemes felvázolni a város múltját. A területen fellelhető melegvízű forrásokat feltehetően már vadászó népek és a római légiók is ismerték, az első írásos emlék viszont 1247-ből maradt ránk. A fürdőváros alapvető infrastruktúráját az Illésházyak fektették le, akik 241 évig voltak a település földbirtokosai. 1835-ben báró hodosi és kizdiai Sina György¹ tulajdonába került a helyi gyógyfürdő, melyet jelentős mértékben korszerűsített. A 19. században fellendülő turizmus az Osztrák-Magyar Monarchiát is érintette. A tehetős rétegek előszeretettel látogattak különféle fürdővárosokba, elterjedt szokás volt a fiatalok számára fürdővárosokban ismerkedni. A boldog békeidők felettébb kedveztek a kultúra fejlődésének és az infrastruktúra bővülésének. Báró Sina György fia, Simon építtetett szállodát, lánya Ifigénia 1888-ban pedig a későbbiekben taglalandó – keleti mór stílusú – hammamot. A megnövekedett vendégforgalomnak köszönhetően hamarosan elszaporodtak a szállodák. A nyüzsgő életet jelentő fénykornak Trianon jelentette a végét, melyet követően jelentősen visszaesett a látogatószám. Az elcsatolt területeken fekvő úticélok teljesen megszűnt a kapcsolat. A következő fellendülésig 1930-ig kellett várni, amikor egy évtizedes stagnálás után, Ján Topinka lett a fürdő igazgatója. Olyan nagyszabású vízióval állt elő, hogy Trencsén-Teplicet a balneológia és rekreáció modern központjává kell tenni. Az ő vezetésével indult meg az a pozitív folyamat, amely a várost a modern felfogású funkcionalizmus egyik bölcsőjévé tette. Egymást követték a kitűnő minőségű épületek, a kor nagy építészeti képviseltették magukat egy-egy épületükkel, mint Jaromír Krejcar vagy Bochuslav Fuchs, nyilvánvalóan hatottak Szalatnai építészetére is. Szalatnai is egyike volt az elsőknek, akik munkáikkal hozzájárultak az említett nagyszabású terv megvalósulásához.

¹ Görög származású magyar báró, bankár, a magyar kultúra mecénása, a Lánchíd legbőkezebb adakozója.

Kép, forrása: Szalatnai Artúr - Pozsonyi lakóház (V. Kohn), Department of Architecture Archive, ÚSTARCH SAV, Bratislava (kutatás időpontja: 2019.10.04.)

04.03//Sina Fürdő bővítése
(1929–31)

A megnövekedett vendégforgalom miatt elengedhetlenné vált az 1888-as romantikus, keleti mór stílusú hammamépület bővítése. Az új, funkcionális igényeknek már nem megfelelő nyolcszögletű medence áttervezésére Szalatnait kérték fel 1929-ben. A meglévő épület olyan tervezői hozzáállást követelt meg, amely maradéktalanul figyelembe veszi környezetét. A végeredmény abszolút erről tanúskodik, annak ellenére hogy beavatkozás szöges ellentéte a meglévő épületrészeknek. A letisztult téglaburkolatos homlokzat a romantikus hammaméval ellentétben a Loos-i purizmus elveit követi. A sok, „lőrés” méretű ablakkal szemben olyan nagyméretű ablak jelenik meg mértéktartó ellenpólusként a homogén homlokzaton, mely osztásával leköveti annak a két homlokzatnak a vízszintes osztásait, melyek közé finoman beékelődik.

A külső harmonikus szimmetria ellenére a ház lényege mégis a belső terek letisztultságában lakozik. A medencetér eredeti hangulatát alapvetően meghatározta az a kék mázas csempe, amivel annak idején a belső egészét burkolták. A homogén szín az eredeti hammam kék belsejére rímelt. Az urak és hölgyek számára kettéosztott medencébe olyan lépcsőkön juthatunk, melyeket a víz felé haladva lelépcsőző pengefalak határolnak kétoldról, a két lépcsőt vizuálisan egy terelőfal választja el egymástól. A gyógyvizes medencét négyzet alaprajzban közrefogó homogén oldalfalak szellőzőkürtőként borulnak egymásra a medence közepe felett. A nem mindennapi térélmény olyan tiszta, funkcionalista szakralitást mutat, mely a szemlélőt megismerteti az akkoriak balneológiához, egészséghez fűződő viszonyukkal. Az épületre nyugodtan tekinthetünk úgy, mint az egészség szentélyére. Ezt a hatást erősíti a tér egyetlen – utcára néző – ablaka is, melyen a fény a szemközti falra vetül, részben a víztükör reflexei által. A nyílást az ablakkerekek 12 egyenlő részre osztják, függőlegesen 3 egység magasra, vízszintesen 4 egység szélesre.

04.03.02//A Park és a Zenepavilon
(1931)

A 19. századi romantikus felfogásnak pozitív hozadéka az az angol park, mely a Teplicska patak mentén kiváló átmenetet képez az épített környezetből az erdőségbe. A gyógyulni vágyóknak egyszerre volt fontos a természeti környezet, friss levegő valamint a kulturális feltöltődés. Erre az igényre reagált az 1931-es Zenepavilon is, a Bohuslav Fuchs féle Kursalon tőzsomszédságában, amit egy mostani felújítás egyébként felismerhetlenné tett. A kör alaprajzú – emelvényre helyezett – építményen tükröződik a kor technológiai fejlettsége. A kis szerkezeti vastagságú kerek vasbeton lemezhez szembeötlően nagy fesztávolság párosul. A könnyed, szinte lebegő hatást erősíti az alátámasztásként szolgáló hat filigrán pillér. Érdekessége, hogy egy Zsolnai parkban ugyanez a terv még egyszer megépült. A hasonló megjelenése miatt párhuzamba állítható az egykorú Weinwurm Frigyes féle Bauxitcement pavilonnal, melyet a Ladcová cementgyár számára tervezett a Duna-vásárra. Mindkét épület hasonló lefedésű, a különbség a tartószerkezeten látszik. A Weinwurm-féle pavilont olyan pillérszerkezet tartja, mely 4 ponton letámaszkodik, 2 – egymásra merőleges – félkörívből áll, melyhez 4 kisebb pillérrel csatlakozik a túlnyúló tetőlemez.

Kép, forrása: Friedrich Weinwurm - bauxitcement pavilon, Department of Architecture Archive, ÚSTARCH SAV, Bratislava
(kutatás időpontja: 2019.10.04.)

04.03.03//Esculap szanatórium
(1930 körül)

A '20-as és '30-as évek fordulóján épült Esculap² szanatórium épülete, mely ugyan még nem mondható funkcionalista alkotásnak, de már erőteljesen megjelenik benne mindaz a kísérletező szellem, amivel megindult az elhatárolódás az addigi fősodornak számító építészeti stílusoktól. A díszítések, ornamentika drasztikus elhagyása és a letisztult fehér felületek is ezt támasztják alá. Az épület porticusa az antik templom „in antis”-ára utal. Eredetileg három ablaktengelyű, lapostetős, franciaablakos épület fontos kapocs az építészettörténet akkoriban lezajlott változásának megértésében. Az épület részleteiben is alaposan kigondolt. Az egyszerű, ám mégis hangsúlyos párkány összhangban van a filigrán erkélylemezekkel. Mivel ez a ház a legkorábbi hasonló épületek egyike, az ezt követő építkezések eredményeképp – elhelyezkedése miatt – elvesztette központi szerepét, viszonylag kiesik a turisták által látogatott központból.

² Asclepius – Apolló fia, az orvoslás istene az ókori görög mitológiában

04.03.04//Esplanade szanatórium
(1933–34)

Az angolparkot határoló fontos épületek egyike az Esplanade szanatórium. Az épület a szomszédos világhírű Machnác szanatóriummal (1929-32) ellentétben nem tartalmaz avantgárd elemeket a funkcionalista karakterjegyeket leszámítva. A modernista törekvéseket mértéktartó módon alkalmazza a Teplicska patak mentén, ahol az épített környezet meghatározó elemei a történeti fürdővillák és szállodák. A szanatórium kiegészítésként folytatja a történeti beépítést, de főbejáratát mégsem a főutcáról nyitja. Szép gesztussal nyit a park felé, klasszicista „Cour D’Honneur”-ös alaprajzi elrendezésével, melyet a főhomlokzat két szélére tervezett oldalrizalittal ér el. A klasszikus rizalittal ellentétben itt viszont nem húzza fel ezeket a homlokzatmagasságig, kihasználva az így kialakuló tetőteraszok nyújtotta lehetőségeket. A hétaxisú főhomlokzat főtengelyébe helyezett bejáratot az alsó, magassföldszinti teraszról érjük el, ahova lépcső vezet bennünket. Szaltnai az első és második emeleti helyiségek bevilágítását franciaablakkal oldotta meg, melyet a modernista építészet új formájáról folytatott nemzetközi diskurzus idején nem vették figyelembe a szalagablak alternatívájaként. Az összegyűrt tömegű ház lapostetős kialakítású, melyen egyszerű fémkorlát és pergola kapott helyet. A funkcionalista szemlélet jelenik meg ennek kialakításában, mely arra hivatott, hogy a betegek a tetőn élvezhessék a napfényterápiát. Idilli háttérként közben a park és erdő lombkoronaszintje szolgál.

04.04 // Komáromi lakóház
(1930–33)

Ez az épület térszervező hatásával a Pozsonyi téglahomlokzatos házra hasonlít. Az alapfelállítás szinte ugyanaz, két, egymással hegyesszöget bezáró utca fogja közre a szűk telket. Szalatnai itt is kihasználta a szimmetriatengelyt, amit a ház előtti Szentháromság-szobor tovább erősít. A sarki helyzetű főhomlokzaton erőteljes függőleges hangsúly jelenik meg. A kiemelt középrizalitról kétoldalra 2-2 kinyúló sarokerkély jelenik meg, mint amilyen motívummal találkoztunk már az Esplanade szanatórium hátsó, út felőli homlokzatán. Emellett a vékony, ablaksávok a ház karakteres elemei. Függőlegesen három sorban 4-4 ablak található. (~Sina fürdő 3x4-es osztású ablaka)

Kép, forrása: Szalatnai Artúr, Dom Slekarnov, Department of Architecture Archive, ÚSTARCH SAV, Bratislava (kutatás időpontja: 2019.10.04.)

A földszint plusz kétszintes, lapostetős épület tartja az utcai homlokzatvonalat, a sarkon viszont „landmark” jellegű vagy toronyszerű kialakítás a történeti építészetben is megjelenő hangsúlyos elem továbbvitele. A homlokzatokat minden oldalról egyszerűsített párkánnyal és attikával zárta le. Szalatnai úgy vitte tovább modern köntösben az építészet-történet korábbi stílusainak tanulságait, hogy az megfelelt az államrendszer elvárásainak.

A második világháború elején a hitleri Németország előre nyomulásával megkezdődtek a deportálások, amivel szemben zsidó származása ellenére – építészként - kivételes mentességet kapott. A háború végéhez közeledve a helyzet tarthatatlanná vált, mentességét elvesztette, Pozsonyban kellett bujkálnia. A világháborút követően nevét Slatinsky Artúrra változtatta. A későbbiekben többek között holokauszt emlékművet tervezett, az '50-es években – pályájának utolsó periódusában – településfejlesztési terveken dolgozott. 70 éves korában, 1961. november 10-én érte őt a halál Pozsonyban.

05 // Szerepe és értékelése

Szalatnai életműve megérdemli, hogy ennyi évvel halála után megadjuk neki azt, amit megérdemel. Ugyan kortársai közt voltak nála jobb építészek a modernizmusban, de kvalitásai elvitathatatlanok. Épületei tervezésénél elment a legvégsőig annak érdekében, hogy kihozza a maximumot belőlük az illeszkedésen és megjelenésen keresztül. Funkcionalista szellemiségű életművének értékét az is adja, hogy lokálisan több épületet tervezett egymás közelében, így trencsén-teplici és pozsonyi épületei egymás kontextusában is értelmezhetőek, épületein nyomon követhetőek az építészetben lezajlott forradalmi változások. Ha épületei egyenként „betűk”, akkor őket egymás után sorba helyezve kiolvasható belőlük mindaz az újítás, amit modernizmus az építészetbe hozott. Emellett korhű lenyomatai a történelem viharos változásainak is. Szalatnai nyitott volt az újra, épületein nyomon követhető az a folyamatos alakulás, útkeresés, mellyel a tanulmányait kiegészítve beépítette az építészetbe progresszív elemeket a kortársaktól inspirálódva, miközben mindig visszanyúlt azokhoz a klasszikus, örökérvényű elvekhez, melyeket építészhallgatóként elsajátított. Létrehozta ezzel a rá jellemző építészeti nyelvet, melyben a kortárs elemek a klasszikus tudással ötvözve egymást kölcsönösen kiegészítették. Mivel a felvidéki – magyar vonatkozású – építészek életművében vannak még fehér foltok, további kutatás szükséges annak érdekében, hogy nemcsak őt, hanem társait a magyar építészettörténet megismerje, és a megérdemelt

Moderná Bratislava 1918-1939; Peter Szalay, K. Haberlandová, K. Andrásiová, N. Bartosová
Atelier Bogár Králik Urban; Marencin 2013/14 ISBN 978-80-8114-327-4

Kubicska Kucsera Klára – Kisebbségi építészek a két világháború közötti szlovák építészetben

Architektur Slowakei /Architektúra Slovenska, Impulse und Reflexion/ Impulzy a reflexia;
Szerzők: Adolph Stiller, Stefan Slachta (Hg./Ed.); Kiadó: Anton Pustet, 2004; ISBN 3-7025-
0473-7

C20: Guide to the architecture of Trenčianske Teplice, ISBN: 978-80-972341-1-9, Kiadó: Archi-
mera NGO, Bratislava

<http://www.register-architektury.sk/index.php/en/architects/429-szalatnai-artur-2.html> (utolsó
megtekintés: 2019.10.28.)

<http://architectuul.com/architecture/sina-spa> (utolsó megtekintés: 2019.10.20.)

[http://forumszemle.eu/2012/03/01/a-forum-mint-a-ket-vilaghaboru-kozotti-tarsa-
dalom-es-kultura-dokumentuma1/](http://forumszemle.eu/2012/03/01/a-forum-mint-a-ket-vilaghaboru-kozotti-tarsa-
dalom-es-kultura-dokumentuma1/) (utolsó megtekintés: 2019.10.14.)

<http://kupele.trencianske-teplice.info> (utolsó megtekintés: 2019.10.21.)

<http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/092/pc009224.html#7> (utolsó megtekintés: 2019.10.16.)

Department of Architecture Archive, ÚSTARCH SAV, Bratislava (kutatás időpontja:
2019.10.04.)